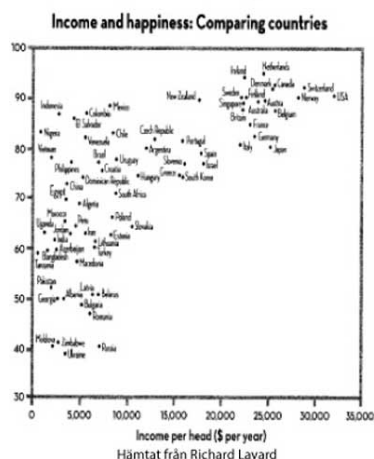

Pengars användning - den brännande politiska frågan

av Bengt-Åke Wennberg

Ekonomiska resonemang är inte naturgivna. De skapas och kan ändras av oss människor.

Ökad livskvalitet är i de utvecklade länderna inte en följd av en ökad BNP

Massmedia domineras just nu av de politiska partiernas utspel inför valrörelsen. Dessa handlar främst om "satsningar". Det vill säga vad våra gemensamma pengar skall användas till. Därmed har man bekräftat en viktig princip som börjar visa sig inom ekonomin. Nämligen att det är själva användningen av något som skapar värdet – inte förekomsten av detta något i sig.

Karl Marx hade detta klart för sig. Han skiljde mellan bruksvärde och bytesvärde. Alltså helt enkelt - om man använder statens pengar för att bygga hyresrätter – vad erbjuder det människorna för värde? Skolgång i en liten eller stor klass är det ett fundamentalt värde för en elev eller är det något annat? Medicinen saknar värde om den inte äts. Bilens värde är tveksamt eftersom den, när den används, inte bara medger en förflyttning utan också bidrar till miljöförstörelsen.

Jag hörde 6/3 2013 [ett föredrag av Kåre Olsson](#) på Ekocentrum i Göteborg med titeln "Behovet av en annan ekonomi". Det stod då klart för mig att svagheten i de ekonomiska resonemang som i dag förs är att det egentligen

SAMARBETSDYNAMIK AB

Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 0586 726 126

Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se

<http://www.samarbetsdynamik.se>

inte för närvarande finns en produktion att investera i – använda kapitalet till – som är lönsam i termer av att resultatet erbjuder möjligheter till en ökad livskvalitet för oss alla (kunderna) i termer av bruksvärde.

Ovanstående observationer [förstärks av en analys i The Atlantic](#) där man konstaterar att priserna på sådana tjänster som är livsviktiga för befolkningen gått upp medan priserna på leksaker och annat som egentligen inte behövs för att få god livskvalitet har gått ner. Avkastningen på kapital bygger därför i dag på "luftpengar", det vill säga att man helt enkelt ökar penningmängden för att göra kapitalägarna glada och utan att detta motsvaras av en höjning av livskvaliteten.

[I en artikel av LO-ekonomen Agneta Berge](#), som i SvD refererar till den franske ekonomen Thomas Piketty, bekräftas mina aningar ytterligare. Eftersom avkastningen på kapital enligt honom är större än ekonomins tillväxttakt så drivs ekonomin fram till en extrem och farlig grad av ojämlikhet. De rikare blir rikare och de fattigare blir automatiskt fattigare.

Man skall då komma ihåg att avkastningen på "pengar" som man talar om inte är reell. Den består av kasinopengar och skuldsedlar. Det är sedelpressarna som mullrar. Pengarna som på detta sätt samlas i ladorna saknar värde eftersom värdet och livskvaliteten inte ligger i de produkter man kan byta till sig med hjälp av pengarna utan istället uppstår när något används.

På det marknadstekniska språket kallas det att använda en tjänstedominant logik när man talar om bruksvärden. Den vanliga nationalekonomin bygger dock på bytesvärden. I denna fokuserar man på tjänstens eller produktens värde. Men vi vet nu - se [Layards diagram](#), att värdet och livskvaliteten uppstår när någon *använder sig* av erbjudandet.

Detta komplicerar det nationalekonomiska tänkandet. När det gäller vapen, så genererar de ett värde för de som äger dem eftersom de då kan hota andra med dem. Men de genererar ett negativt värde och sämre livskvalitet när de används. För vissa blir ägandet en trygghet men för andra blir själva användandet ett hot. Plötsligt skapas en helt annan argumentation för det ena eller det andra.

Vi är emellertid inte ödesbestämda att dansa efter Pikkertys pipa. Sociala skeenden och de föreställningar de drivs av är inte lagbundna. De formas av oss alla. Vi skulle därför istället i princip kunna kräva att verksamheterna bedrivs och organiseras så att deras erbjudanden skapar en bas för ett positivt värde vid själva nyttjandet.

Då vi kollektivt har makt över vårt tänkande och våra resonemang så kan vi, om vi så vill, undvika att låta oss luras att tro att det enbart är ägandet av produkten eller varan som är det enda viktiga värdet.

Jag medger att man då kan hamna i bryderier om hur värdet då skall bedömas, uttryckas och garanteras. En politisk diskussion om detta skulle emellertid friska upp och rensa debatten.

Om vi exempelvis omdefinierade värdet skulle vi kunna se med andra ögon på politikernas "satsningar". De är meningslösa om de inte kan förknippas med *ett rejält och ökat bruksvärde* för de som man riktar sig till – hyresgäster, äldre, skolbarn etc. Vad detta bruksvärde är i termer av livskvalitet kunde i så fall vara grunden för den politiska diskussionen.

Jag har exempelvis svårt att se att det finns en principiell skillnad i *bruksvärde* om man erbjuder människor möjligheten att bo i en hyresrätt eller i en bostadsrätt.

För den som emellertid ser ett värde i själva ägandet så torde ägandet av bostaden vara att föredra eftersom bytesvärdet automatiskt stiger ju fler som saknar bostad och som därför går miste om ett bruksvärde. Men bristen på bostäder och en för hög kostnad för att bo i dem är ett tecken på låg livskvalitet i befolkningen som helhet.

Håller man således fast vid bytesvärdet som grund för värdet av något så blir nybyggda bostäder alltid en förlustaffär för tillkommande hyresgäster om man ser till bruksvärdet. De ger inte en större livskvalitet än de gamla men tillkommande hyresgäster får betala mer för att bo i dem. Att hålla fast vid bytesvärdesteorin kan till och med på sikt ge alla hyresgäster en sämre livskvalitet. Vi måste räkna med att ständigt betala mer och tjäna mer för att ha råd med ett rimligt boende.

Jag har i denna blogg genom att lyfta fram skillnaden i bruks- och bytesvärden velat påvisa att frågan om hur vi formar våra ekonomiska föreställningar är komplex – men att dessa ekonomiska teoribildningar också har stor betydelse för oss i vardagen. De borde inte få diskuteras så trivalt och ytligt som man i politiken gör i dag.

Referenser

<http://www.kunskapsabonnemanget.se/Filerpdf/KareO6.pdf>

http://www.svd.se/kultur/understrecket/klyftorna-som-sliter-sonder-samhallet_3499564.svd

<http://www.theatlantic.com/business/archive/2014/05/its-expensive-to-be-poor/361533/>

<https://menvart.se/Filerpdf/2014-bloggar/KareO6.pdf>

<https://menvart.se/Filerpdf/2014-bloggar/Layard10-1.1.1.167.7018.pdf>

<https://www.bengtharry.me/?p=2200>